

тися, що завдяки дослідженням та публікаціям з цієї тематики перебудова філософії у взаємовідносинах «платник податків–податкова служба» все таки відбудеться.

Список використаних джерел

1. Большой энциклопедический словарь онлайн // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.onlinedics.ru/slovar/bes/o/optimum.html>
2. Великий тлумачний словник онлайн // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Ushakov-term-62663.htm>
3. Економічна енциклопедія: у 3 т. – К.: Академія, 2002. – Т. 2. – С. 468.
4. Звіт за результатами дослідження «Корупція та корупційні ризики в державних адміністративних органах: громадська думка населення України, підприємців, експертів» // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua>.
5. Звіт Наглядової ради з питань реалізації Програми модернізації Державної податкової служби України (ПМДПС І) 2011–11–04. – Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vis-nuk.com.ua/ua/pubs/fromarchive/1/id/232>.
6. Про організацію взаємодії органів державної податкової служби при проведенні перевірок податкових декларацій з податку на до-

дану вартість з урахуванням інформації розшифровок податкових зобов'язань та податкового кредиту з податку на додану вартість у розрізі контрагентів: Наказ ДПА України від 18.04.2008 №266.

7. Проект «Модернізація державної податкової служби України – 1». – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/proekt-modernizatsiya-derj-zagal-na-inform/>

8. Тканко В. Рівень податкової віддачі – ознака податкового здоров'я платника податків – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://dpa-ch.org.ua/russian/news/rubrik/2375.htm>

9. Rankings by ease of paying taxes for economies around the world // PWC. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/find-country.html>

10. The Global Competitiveness Report 2011 – 2012 // World Economic Forum. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-2011-2012/>.

11. The Global Corruption Barometer. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/gcb.

12. Understanding and Influencing Taxpayers' Compliance Behaviour – Information Note of the Organisation for Economic Co-operation and Development // Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd.org/topic/0,3699,en_2649_33749_1.html.

В.А. ПРЕДБОРСЬКИЙ,
д.е.н., професор, Національна академія внутрішніх справ

Тінізаційні властивості елітної структури українського суспільства

У статті розглядаються закономірності організаційної форми елітних політико-економічних утворень, особливості їх тіньової архізації за сучасних умов.

Ключові слова: елітна економіка, екзогенний тінізаційний прояв організаційних зв'язків всередині елітних команд, тінізаційна архізація організаційних зв'язків.

В статье рассматриваются закономерности организационной формы элитных политико-экономических образований, особенности их теневой архизации в современных условиях.

Ключевые слова: элитная экономика, экзогенное тенезационное проявление организационных связей внутри элитных команд, тенезационная архизация организационных связей.

The article deals with the laws of the organizational form of elite political and economic structures, especially their shadow archaism in modern conditions.

Keywords: elite economy, tenizatsion exogenous expression of organizational relations within the elite teams, tenizatsionny archaization organizational links.

Постановка проблеми. Існування системних тіньових явищ обумовлює необхідність продовження та поглиблення системного їх вивчення. У зв'язку з цим розгляд засобів піднесення методологічного інструментарію досліджень тіньової економіки на основі вивчення особливостей тінізаційної організації елітних структур суспільства є актуальним напрямом економічних досліджень, засобом поглиблення вивчення природи тіньових процесів і механізмів.

Необхідність протидії тіньовій економіці знайшла відображення у ряді важливих законодавчих, нормативно-правових актах держави, таких як закони України «Про боротьбу з корупцією» (1995), «Про засади запобігання та протидії корупції» (2011), Указ Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією» (2003, №84/2003), проект Державної програми детінізації економіки, Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції» (2005, №1615/2005), постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Комплексної програми профілактики правопорушень на 2007–2009 роки» (2006, №1767), з питань відстеження

процесів тінізації економіки та розроблення рекомендацій щодо обмеження її зростання, цілий ряд відомчих актів тощо.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. До вітчизняних досліджень з тіньової економіки відносяться праці В.Д. Базилевича, А.В. Базилюка, О.І. Барановського, В.М. Бородюка, З.С. Варналя, А.С. Гальчинського, С.О. Коваленка, І.І. Мазур, В.О. Мандибури, В.М. Поповича, О.В. Турчинова та ін. Значний внесок у розробку адміністративно-правових, кримінально-правових, кримінологічних аспектів протидії тіньовій економіці здійснили вітчизняні вчені-юристи. Однак у зв'язку з недостатнім системним вивченням явища тіньової економіки, закономірностей побудови окремих її підсистем, зокрема її елітного сектору, потребують подальшого спеціального дослідження.

Метою даної статті, таким чином, є подальше дослідження організаційної будови центральної ланки тіньової економіки – її елітної структури, закономірностей посилення її тіньової архаїзації.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, наслідки модернізації економіки залежних країн пов'язані з проблемою асинхронного розширеного відтворення елементів, що утворюють економіку цих країн, у зв'язку з цим утворенням у ній структурних розривів – «порожнеч» на тому місці, де має існувати яке-небудь виробництво, необхідне для забезпечення збалансованого розвитку економіки чи технологічно відібраних ланок та структурних елементів, що за своїм рівнем значно випереджають інші системні ланки економічного комплексу країни [1, с. 93–100].

На відміну від розвинених країн, де структурні розриви мають внутрішньосекторний характер, а в економічній структурі присутні всі необхідні для синхронного розвитку елементи, у залежних країнах, до яких належать країни селянської, общинної цивілізації, в тому числі Україна, відсутній ряд блоків економічної структури, необхідних для нормального збалансованого розвитку. Це обумовлено самим характером розвитку залежної економіки, її економічної структури, способом модернізації цих країн, яка повинна виконати функцію підтягування до зміни циклічних етапів технологічного способу в розвинених країнах, концентруючи ресурси на провідних – проривних ланках.

Для подолання високого компенсаційного бар'єра на основі модернізації здійснюється впровадження новітньої промислової техніки і технології зовні в економіку залежних країн, що розциклює циклічне до того виробництво (за власною траєкторією циклу). При цьому виникає технологічний розрив, сутність якого виявляється в тому, що переривається процес поступового розвитку автохтонної технологічної структури, а у саму цю структуру вмонтовуються створені поза нею технологічні блоки. Процес відтворення у залежних країнах втрачає характерну для розвинених країн на всіх її етапах руху безперервність і стає віднині можливим лише в умовах обміну частини їх продукту на засоби виробництва з розвинених країн.

Таким чином, одним із базових атрибутів економічної структури країн селянської цивілізації, до яких належить Україна [2, с. 184–271], є відсутність в ній ряду блоків, необхідних для синхронного розвитку, а звідси і потреба у періодичній модернізації. Критична маса господарських блоків, необхідних для синхронного розвитку, визначається наявністю такої ситуації, коли всі елементи економічної структури функціонують і підтримують процес розширеного відтворення, не маючи потреби в підтримці ресурсами, що надходять до системи централізованого безеквівалентного перерозподілу. Таку критичну масу господарських блоків С.В. Онищук та М.В. Білоусенко називають цілісною індустріальною структурою (ЦІС) [1, с. 95]. Особливе значення в умовах ЦІС має інфраструктура. Якщо за обсягами виробництва валового внутрішнього продукту на душу населення залежні країни відстають від розвинених у десятки разів, то щодо рівня інфраструктурної щільності – у сотні та тисячі разів. Якщо у розвинених країнах за наявності ЦІС структурні розриви виникають тільки всередині економічних блоків, то у залежних країнах вони мають міжблоковий характер, що призводить до глибокої деформації всього відтворювального механізму. Відсутність в економічній структурі залежних країн ряду необхідних господарських блоків призводить до різкого зниження ефективності функціонування сусідніх блоків, неможливості здійснювати відтворення за допомогою економічних, ринкових методів без широкого використання централізованого позавартісного перерозподілу на їх користь виробничих ресурсів суспільства, які вилучаються з інших секторів економічної структури.

Стан економічної структури, при якому відсутність будь-якого блоку економічної структури, необхідного для структурного розвитку, призводить до неможливості для сусідніх блоків функціонувати без перманентного централізованого позавартісного перерозподілу на їх користь суспільних ресурсів, що вилучаються із інших блоків, має назву структурного розламу. Останній є якісно новим явищем, яке має суттєві відмінності за наслідками для розвитку тінізаційних процесів від структурного розриву.

Міжсекторний розлам разом з іншими протиріччями незавершеної модернізації, наприклад «гібридизацією» (змішуванням) влади, призводить до виникнення потужної тінізації економічних процесів, зокрема явищ бюрократизації, розвитку корупції, функціонування елітної економіки.

Таким чином, особливістю сучасних процесів модернізації вітчизняної економіки є, з одного боку, кризовий стан більшої частини промисловості, сільського господарства, транспорту, деформація громадських, політичних та державних структур, а з іншого – швидкий розвиток передовсім певних сегментів фінансового ринку, які сконцентрували в собі значну масу доходів народного господарства та важелі влади. Поєднання двох провідних тінізаційних факторів трансформаційних процесів у вітчизняних умовах – утворення глибокого міжсекторного розламу та гібридизація

влади обумовили виникнення особливої соціально-економічної сфери – елітної економіки.

Сучасна вітчизняна елітна економіка являє собою базовий, системоутворюючий тінізуючий сектор народногосподарської структури, як правило, за межами реального сектору, який визначає головне спрямування, статичну та динамічну її якість, а разом з тим і систему головних інтересів та протиріч економічного розвитку, характер зв'язку між базовим та периферійними секторами. Конкретна соціально-економічна форма елітного сектору залежить від відповідних функцій історичного етапу розвитку всієї економічної структури суспільства. В умовах деградації останньої елітний сектор не може не набувати паразитичної форми. Так, незважаючи на передові позиції вітчизняних елітних структур за розміром капіталу і отриманих доходів, серед головних донорів державного бюджету і платників податків вони майже не значаться [3, с. 18–22].

Головним видом монополії, яка є системоутворюючим атрибутом для функціонування паразитичного елітного сектору, виступає монополія на експлуатацію адміністративного ресурсу органів державної влади на свою користь.

Важливого значення для розуміння тінізаційних соціально-економічних властивостей елітного сектору має аналіз його організаційної форми. За певних умов, зокрема тих, що склалися в сучасному вітчизняному суспільстві, вона не може не набувати більш традиційних, архаїзованих, тіньових форм діяльності.

Вивчення країн «селянської цивілізації», втягнутих у сучасну капіталістичну систему як її периферія (України в тому числі), дало можливість зробити принципові висновки. Головний зміст їх виявляється в такому: капіталістична організація в цих країнах не могла витіснити організаційні форми, побудовані на обцинних засадах. І не тільки не могла витіснити і трансформувати економічну структуру на властивих їй засадах, а й мала суттєву потребу в зміцненні альтернативних форм. Інакше кажучи, для проникнення та розвитку в певному секторі економіки країн капіталістичної периферії капіталістичних форм організаційна форма елітного сектору цієї економіки повинна була «відступити» до засад організації, побудованих на обцинній пам'яті, перетерпіти свою «архаїзацію», стати більш традиційною за своєю структурою, ніж до цього. Капіталістична модернізація в країнах «селянської цивілізації» призводить до утворення двоїстої структури суспільної організації, посилення економічного фундаменталізму, обцинної соціальної пам'яті у суспільних структурах і одночасного посилення тінізації економічного життя [4, с. 486–487]. Це пов'язано хоча б з тим, що посилення двоїстої суспільної структури означає різкий поштовх до розвитку неформальних структур управління. Саме у зв'язку з цим А.В. Чаянов підкреслював той факт, що сімейне трудове господарство, маючи особливий спосіб внутрішньої організації, робить його непрозорим для діючої системи суспільного контролю, його внутрішній («суб'єктивний»)

уклад взагалі неможливо зробити об'єктом аналізу при поверховому погляді [5, с. 143]. З аналізу механізму взаємодії сімейного трудового господарства як форми обцинної організації із зовнішнім економічним середовищем, яким нині виступає капіталістична організація, А.В. Чаянов робить важливий для даної теми висновок: господарства з таким типом соціальної пам'яті зберігають свою внутрішню природу в різних народногосподарських системах, виступають у різних формах; у своїх зовнішніх проявах вони мають величезний потенціал соціальної «мімікрії», таким чином, що видимість їх зовнішніх проявів створює у дослідника спокусу і їх внутрішню природу трактувати в категоріях капіталістичної макросистеми, хоча ці категорії і логіка їх розкриття неадекватні внутрішньому укладу даної системної організації.

У залежних, некапіталістичних країнах, в їхньому соціально-економічному, елітному просторі, що виділився з традиційних засад розвитку під впливом капіталістичного тиску розвинутих країн, розвиваються не стільки власне капіталістичні порядки, скільки такі псевдодокапіталістичні, архаїчні перетворені укладні форми, з якими в докапіталістичний період периферійні країни не стикалися чи стикалися лише в обмеженому обсязі. У цих країнах капіталістичні відносини всередині елітного сектору вироджуються, регресують у передуючі їм укладні форми. І це, по суті, регресивні форми самого капіталу, які історично не передують самому капіталізму, але виникають з нього внаслідок його ж тиску, ним же самим породжуються. Ці форми становлять величезну частину економічної структури цих суспільств, водночас вони приречені на виштовхування за межі пануючої зовнішньої форми офіційного укладу цих суспільств – провідників впливу західного суспільства та його економіки, перебуваючи у тіні цього укладу. Таким чином, просування капіталізму в країни з обцинною пам'яттю потенційно посилює в останніх закриті, тіньові зони соціально-економічного простору, зокрема в елітному комплексі країни, в якому у величезних обсягах здійснюються тіньові процеси.

Головні і найбезпечніші прояви архаїзації соціально-економічних структур в елітній структурі виявляються у сфері управління як державного, так і недержавного, у значному загальному зниженні його рівня професіоналізму, розповсюдження кримінальної та напівкримінальної ідеології, антипатріотичних установок, здринництва, хабарництва, посилення в ньому авторитарних, адміністративних, силових методів керівництва, втраті, зняття чи суттєвого зниження адекватного реаліям соціально-економічних процесів рівня адміністративного контролю над багатьма видами економічних процесів.

Причинами архаїзації елітних структур, як і наслідками осяжної тінізації економічної діяльності, є будь-який надлишковий тиск західного способу організації економічного життя на економічні структури традиційного суспільства як у вигляді його прямої експансії в його структуру суб'єктів господарювання, організаційного досвіду, культури, досягнень західного менеджменту, впливу міжнародних організацій, фінансового

капіталу чи посередництва такої експансії у вигляді вітчизняних елітних структур, так і зайвою закритістю, сприйняттям західного способу виробництва і життя як суто ворожого, активною протидією йому в організації макроекономічних процесів, тобто автарктичною побудовою суспільства – зведенням чергового залізного муру проти Заходу. Лише забезпечення необхідного балансу у взаємному збагаченні цивілізаційними досягненнями навколишнього світу на основі режиму максимального сприяння розвитку власної культурної традиції є оптимальною стратегією трансформації суспільства з мінімальним вантажем тінізаційних деформацій при цьому.

Протириччя запропонованих сучасних програм виходу з кризи виявляється передовсім у тім, що об'єктивно існуючі у соціально-економічній структурі нашого суспільства «рудиментарні утворення» є не тільки не супротивником модернізації, але її (високоорганізованого капіталізму) продуктом та головним об'єктивно можливим засобом прискорення. Будь-яка спроба обмежити чи штучно усунути їх з економічного простору чи то під прапором буржуазної, чи то соціалістичної реформації веде не до досягнення цілей модернізації, а до поглиблення кризового стану і знищення потенціалу модернізації, зростання потенціалу тінізації всіх соціально-економічних процесів. У розвинутих селянських цивілізаціях, таких як Україна, ті форми симбіозу з общинними формами, які нав'язувалися і нав'язуються вітчизняним капіталізмом, означали стрімкий процес архаїзації селянської економіки і вже у прямому розумінні регрес і руйнацію.

Відзначивши особливість традиційних внутрішніх організаційних засад елітної української економіки і об'єктивність потенціалу її тінізації, наступним кроком за логікою дослідження є аналіз зовнішніх сучасних тенденцій, чинників їх активізації або гальмування. На наш погляд, зовнішні умови модернізації вітчизняної економіки в сучасних умовах в глобальному контексті є потенційно сприятливими за умови ефективного подолання величезного потенціалу консервації застарілих парадигм розвитку України, які не враховують генетичне коріння її економіки, конструктивний потенціал вітчизняної культури та традицій.

Так, за сучасних умов швидко набирає силу глобальна тенденція, на яку вітчизняні дослідники звернули недостатню увагу, значення якої для України усвідомлене далеко не повною мірою, – глобальний потяг до ренесансу общинної організації, її, так би мовити, новітня тріумфальна хода, про що свідчить приголомшуючий успіх реформ у Східній Азії зокрема. Взаємодія капіталістичної організації з общинною (чи прообщинною) в умовах майже сакрального відношення місцевої еліти до домінування розвитку останніх забезпечує напролюд швидкий поступ новітніх соціально-економічних проектів, зокрема перехід до неоекономічного розвитку, саме прообщинні форми організації виявились найбільш ефективними, адекватними реалізації неоекономічної моделі, її рухомих сил, розв'язання вузла соціально-економічних протиріч сучасного суспільства, його глобальної кризи управління.

Потенціал подолання (посилення) рівня нетранспарентності процесів у колі тієї чи іншої елітної команди, прояв транспарентних чи закритих, тінювих форм конкуренції в її середовищі визначається, зокрема, й регіональною її «прив'язкою», особливістю зв'язків в середині економічних, політичних елітних команд. Так, у силу історичних умов розвитку, наявності більш традиційних форм внутрішніх організаційних зв'язків східні вітчизняні елітні команди свою діяльність будують (починаючи з команди президента Л. Кучми) на більш закритих, нетранспарентних формах політичного процесу та бізнесової конкуренції. Це виявляється, зокрема, в такій формі архаїзації організаційних відносин всередині політико-економічних команд як сімейність, тяжіння засад формування команд до принципів особистої відданості, відсутності зовнішніх проявів конфліктності, протиріч та конкуренції. Домінуючий вплив підходу пануючої елітної команди до засад формування своїх політико-економічних зв'язків сприяє поширенню цього принципу по всіх інших сторонах політико-економічного спектру суспільства.

Використання науково виваженого підходу до розуміння об'єктивних відносин недоліків та переваг такої організації, обмеження слабких тінізаційних її сторін, здатне прискорити процес переходу до ефективної форми щодо забезпечення функції модернізації вітчизняних політико-економічних процесів з боку елітної організації. Існуюча експозиція в наявних елітних командах уламків традиційних структур та деформованих форм прозахідних елементів, що суперечать одна одній, призводять до поширення тінювих процесів із низьким рівнем їх суспільної ефективності.

Висновки

Особливістю сучасних процесів модернізації вітчизняної економіки є, з одного боку, кризовий стан більшої частини промисловості, сільського господарства, транспорту, деформація громадських, політичних та державних структур, а з іншого – швидкий розвиток передовсім певних сегментів фінансового ринку, які сконцентрували в собі значну масу доходів народного господарства та важелі влади. Поєднання двох провідних тінізаційних факторів трансформаційних процесів у вітчизняних умовах – утворення глибокого міжсекторного розламу та гібридизація влади обумовили виникнення особливої соціально-економічної сфери – елітної економіки.

Важливе значення для розуміння тінізаційних соціально-економічних властивостей елітного сектору має аналіз його організаційної форми. За певних умов, зокрема тих, що склалися в сучасному вітчизняному суспільстві, вона не може не набувати більш традиційних, архаїзованих, тінювих форм діяльності.

Капіталістична модернізація в країнах «селянської цивілізації» призводить до утворення двоїстої структури суспільної організації, посилення економічного фундаменталізму, общинної соціальної пам'яті у суспільних структурах і одночасного посилення тінізації економічного життя. Це

пов'язано хоча б з тим, що посилення двоїстої суспільної структури означає різкий поштовх до розвитку неформальних структур управління.

Існуюча експозиція в наявних елітних командах уламків традиційних структур та деформованих форм прозахідних елементів, що суперечать одна одній, призводять до поширення тіньових процесів із низьким рівнем їх суспільної ефективності.

Список використаних джерел

1. Онищук С.В. Исторические типы общественного всепроизводства: политэкономия мирового исторического процесса / С.В. Они-

щук, М.В. Белоусенко. – 2-е изд. – Донецк: РИА Дон ГТУ, 1999. – С. 93–100.

2. Предборський В.А. Детинізація економіки у контексті трансформаційних процесів. Питання теорії та методології: монографія / В.А. Предборський. – К.: Кондор, 2005. – 614 с.

3. Соломко І. Кормилцы наши / І. Соломко // Кореспондент. – 2012. – №35. – С. 18–22.

4. Пахомов Ю.М. Глобальні регулятори конкурентності економічних систем / Ю.М. Пахомов // Глобалізація і безпека розвитку. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 486–487.

5. Чаянов А.В. Крестьянское хозяйство. Избранные труды / А.В. Чаянов. – М.: Экономика, 1989. – 492 с.

*О.П. СУСЛОВ,
д.е.н., професор, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана,
О.М. МЕЗЕНЦЕВ,
к.е.н., Європейський університет*

Синергетична парадигма моделювання стану та динаміки валютного ринку

У статті обґрунтована необхідність використання методів синергетики, нелінійної динаміки, теорії хаосу та фрактального аналізу в процесі моделювання стану та динаміки валютного ринку.

Ключові слова: моделювання, валютний ринок, нелінійність, динаміка, фрактальність, синергетика, часовий ряд.

В статье обоснована необходимость использования методов синергетики, нелинейной динамики, теории хаоса и фрактального анализа в процессе моделирования состояния и динамики валютного рынка.

Ключевые слова: моделирование, валютный рынок, нелинейность, динамика, фрактальность, синергетика, временной ряд.

The article justifies the need to use methods of synergetics, nonlinear dynamics, chaos theory and fractal analysis in the modeling process of the state and dynamics of the currency market.

Keywords: modeling; currency market, non-linearity, dynamic, fractal, synergy, time series.

Постановка проблеми. Сучасна економічна теорія вступила в нову фазу свого розвитку, що зумовлено ускладненням світової економіки, посиленням процесів глобалізації та інтеграції, впровадженням в економічну науку нових математичних методів дослідження, зокрема апарату нелінійної динаміки, синергетики, теорії хаосу, теорії нечітких множин, фрактального аналізу тощо, появою новітніх інформаційних технологій, що зробили можливим комп'ютерне моделювання складних явищ і процесів в економіці. Непередбачуваність поведінки валютних ринків, несподівані стрибки курсів, незрозумілі зміни в тенденціях економічних трендів та

раптові підйоми чи падіння – все це є предметом дослідження вчених-економістів, хоча ще багато явищ не знайшли свого пояснення. Зокрема, це стосується дослідження стану та динаміки валютного ринку.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідження стану та динаміки валютного ринку можна умовно поділити на два напрями: сигнальний підхід та фундаментальний аналіз. Засновниками першого напрямку вважаються Камінські, Лізондо і Рейнхарт [1], другого – Франкель і Розе [2].

Камінські, Лізондо і Рейнхарт застосували сигнальний підхід для прогнозування валютних криз, використовуючи щомісячні дані по 20 країнах за період 1970–1995 років. Для змінних, вибраних з урахуванням наявних даних і результатів попередніх теоретичних і емпіричних робіт, автори проводили порівняння значень у спокійні періоди та в проміжки часу, що починаються за два роки до моменту кризи. Порогові рівні визначалися як квантілі розподілу змінної для кожної країни так, щоб оптимізувати відношення шуму до сигналу. Найбільшу прогнозуючу силу показали такі змінні: відхилення реального обмінного курсу від детермінованого тренду, наявність банківської кризи, темп зростання експорту, індекс зростання курсу акцій, відношення темпу зростання грошової маси до темпу зростання міжнародних резервів, «надлишкова» грошова маса, темп зростання міжнародних резервів, темп зростання грошового мультиплікатора, темп зростання внутрішнього кредиту по відношенню до темпу зростання ВВП. У процесі розвитку даного напрямку до списку цих змінних були включені відношення сальдо рахунку поточних операцій до ВВП і відношення грошової маси до золотовалютних резервів.

Послідовники сигнального підходу, проводячи дослідження валютного ринку на основі ймовірнісної моделі, дійшли